

אורנים – המכללה האקדמית לחינוך

תשובות לדו"ח הוועדה להערכת איכות של

התכניות להוראת שפה וספרות ערבית

<p align="center">צעדים ליישום המלצות הוועדה (כולל לוח זמנים ליישום)</p>	<p align="center">המלצות הוועדה</p>	
	<p align="center">1. כללי:</p> <p align="center">נקודות לשימור</p> <p>הוועדה התרשמה ממעורבותה של המכללה בקהילה: מיריד התעסוקה שמתקיים מדי שנה, מהאינטראקציה בין יהודים וערבים ומהקשרים עם הסביבה הנוצרים ע"י הזמנת סופרים ומשוררים להרצות בפני התלמידים.</p>	<p align="center"><u>1</u></p>
	<p align="center">2. תכנית הלימודים:</p> <p align="center">נקודות לשימור</p> <ul style="list-style-type: none"> • מתבצעים שינויים בתכנית באופן תדיר וזה דבר חשוב. שינויים אלה אמורים להתקבל ביוזמה של צוות המורים. • הדקדוק הערבי נלמד בחוג הן בשיטה הערבית המסורתית והן בשיטה האירופית. הוועדה רואה את השילוב הזה בחיוב. 	<p align="center"><u>2</u></p>
<p>1. תכנית החוג נקבעה על פי המבנה שנדרש במודל מל"ג למבנה חוג לערבית במכללות לחינוך מ-29.11.1989. תכנית החוג להוראת ערבית במכללת אורנים תוכננה ומיישמת דגם זה, אשר על פיו הוסמך החוג בשנת 2000 ע"י מל"ג להעניק תואר B.Ed, ועל פיו הוא מתוקצב. לאור הערת הוועדה נשקול בחיוב שינוי תכנית הלימודים לאור הערה זו.</p> <p>2. החוג ישקול בחיוב את המרת קורס המבוא: "המזה"ת הקדם-מודרני" בקורס קלאסי הכולל אספקטים לשוניים והמתמקד בטקסטים היסטוריים.</p> <p>3. לימודי הלשון במודל מל"ג לעיל הוגבלו ל- 3 ש"ש. החוג להוראת ערבית במכללת אורנים הגדיל את מכסת לימודי הלשון ל- 4 ש"ש, הכוללות גם קורס דקדוק ערבי הנלמד בשיטה הערבית המסורתית, ואשר שזכה לשבח מיוחד מהוועדה. חשוב לציין כי מתכנית החוג קוצצו 6 ש"ש לאור הצורך להתאים את היקף השעות להיקף המוגדר (והמתוקצב) במסמך המתווים המנחים של המל"ג. ככל שהמתווים המנחים החדשים יאפשרו להגדיל את השעות, ישקול החוג בחיוב הוספת קורס בדקדוק ערבי, באופן שיאפשר להעמיד את מכסת שעות הדקדוק על 6 ש"ש, כפי שממליצה הוועדה.</p>	<p align="center">המלצות הכרחיות</p> <ul style="list-style-type: none"> • חובה לאזן בין תחומי הדעת השונים הנלמדים בתכנית: ספרות קלאסית, ספרות מודרנית ולשון ומיומנויות יסוד. יש לצמצם את שעות הלימוד שאינן כוללות תכנים של שפה או ספרות ערבית. • יש צורך לחזק את לימודי הלשון בשעתיים לפחות, מינימום 6 שעות בתכנית, ולפרוס את לימודי הלשון לאורך כל שנות התואר ולא רק בתחילתו. • כאשר השיעור מתנהל בערבית, יש להקפיד לדבר בשפה ערבית תקנית. גם כאשר משתתפים בו סטודנטים מחוגים אחרים. 	

<p>4. הקורסים הלשוניים ניתנים בערבית תקנית. 5. בחוג לערבית לא לומדים סטודנטים מחוגים אחרים.</p>		
<p>1. קורס מכינה למועמדים ששפת אמם אינה ערבית יינתן בשמחה, אם וכאשר יעלה מספר הנרשמים מקרב אוכלוסייה זו, באופן שיאפשר קיום כלכלי לקורס המכינה שעליו המליצה הועדה. 2. עם זאת, כאמור, נשקלת המרתו של קורס המבוא "המזה"ת הקדם-מודרני" בקורס טקסטים קלאסיים היסטוריים.</p>	<p>המלצות נדרשות</p> <ul style="list-style-type: none"> • לסטודנטים היהודים, שערבית אינה שפת אמם, מומלץ לקיים קורס קיץ, או מכינה בערבית, טרם הכניסה ללימודים, על מנת לגשר על הפערים בידיעת השפה. • יש להוסיף קורסים נוספים בתחום הערבית הקלאסית. 	
<p>משמעותה של המלצה זו היא שתכנית החוג להוראת ערבית באורנים היא בעלת אוריינטציה דיסציפלינארית, ושהרלוונטיות של קורסי התכנית נמוכה להוראה. החוג רואה בהערה זו חיזוק ושבח לרמתו הדיסציפלינארית. מאידך גיסא, הערה זו יצרה מבוכה קלה, שכן היא עומדת בסתירה להערה המופיעה בסופו של עמוד 6 של הדו"ח, לאמור: <i>"ישנה תחושה כי עיקר ההתמקדות בלימודים נעשית בתחומי החינוך והפדגוגיה, ולתחום הדעת, במקרה שלנו, הלשון הערבית וספרותה, מקום שולי, מעין נספח"</i>. נראה שהועדה לא עמדה על כך, שלצד הדבקות של החוג ברמה דיסציפלינארית גבוהה, מורי החוג ערים מאוד לייעודם המקצועי של תלמידיו, ומדגישים, לכן, היכן שניתן, אספקטים יישומיים להוראה בביה"ס. מורי החוג נותנים מודלינג עבור הסטודנטים, בכך שהם מדגישים אספקטים יישומיים בהוראה בביה"ס. אשר להמלצה לקורס בתחום התקשורת, מוסבת תשומת לב הועדה לקורס "מיומנויות אקטיביות" הניתן בחוג בשנה ד' בהיקף של 2 ש"ש. מטרתו של קורס זה לקדם הבעה בעל-פה ובכתב בערבית תקנית, מה שמקיים את המלצת הועדה.</p>	<p>המלצות לשדרוג</p> <ul style="list-style-type: none"> • יש לדאוג שהקורסים יהיו רלוונטיים להוראה. אין מניעה לכלול קורס בתחום התקשורת, אך יש להתאימו ליעדי התכנית) קורס זה עשוי להיות מוצלח ובעל תרומה משמעותית להבעה בעל פה ובכתב בערבית תקנית. 	
<p>1. סטודנטים מתקבלים לחוג בתהליך קבלה רב שלבי. התהליך כולל מבחן בכתב, שני ראיונות קבלה אישיים (המבטיחים תיקוף של כלי הריאיון), וכן בחינה בערבית הכוללת ניקוד טקסט, ובדיקת יכולות הבנת הנקרא בערבית ובעברית. לא תמיד נדרש בחוג השני ראיון קבלה, וראיונות קבלה מטעם הפקולטה לחינוך בוטלו בינתיים. כמו כן גובר השימוש בהליך מיון מרכזי (מסיל"ה), הפועל מטעם משה"ח במכון מופ"ת, ואשר הוזכר על ידי הועדה. כפי שהוצהר במפגש עם הועדה, ריאיון הקבלה לחוג מובנה, ותכניו אחידים לכלל</p>	<p>3. סטודנטים: המלצות הכרחיות</p> <ul style="list-style-type: none"> • אין לקבל סטודנטים על סמך ריאיון בלבד. • יש לקבל סטודנטים עם ציון 80 ב-5 יח"ל לפחות, ועמידה במבחני הכניסה של משרד החינוך בציון 75 לפחות. 	<p><u>3</u></p>

<p>המועמדים. כמו כן, כולל תהליך המיון והקבלה לחוג גם מרכיב של תוצר כתוב.</p> <p>2. מודל מל"ג חייב תנאי קבלה של מועמדים שלהם ציון 80 בבחינת בגרות בערבית ב- 4 יח"ל. החוג להוראת ערבית החמיר בדרישה זו, ודורש ציון 80 ב- 5 יח"ל (או השלמה ל- 5 יח"ל במהלך שנה אי ללימודים). ר' דו"ח החוג, ע' 65.</p> <p>3. מבחני משרד החינוך רלוונטיים לבוגרי תואר ראשון המבקשים ללמד ערבית בבתי"ס הערביים, ולא למועמדים. מערך המיון של מסיל"ה – מיועד למועמדים לתואר ראשון. החזון של משרד החינוך הוא שכלל המועמדים להוראה בישראל יעברו מיון ארצי כדי למנוע זליגה של מועמדים לא ראויים לתוך המוסדות.</p> <p>4. המוסדות להשכלה גבוהה אוטונומיים לקבוע תנאי קבלה, בתיאום עם הנחיות משרד החינוך.</p>		
<p>1. ההסמכה האקדמית שקיבל החוג ממל"ג היא להכשיר מורים לערבית לחטיבת הביניים של ביה"ס העברי, ולשם מיועדים בוגרי בהכשרתם העיונית והמעשית. (ר' מסמך מל"ג מ- 10.8.1998).</p> <p>2. עם זאת, החוג ער לצרכים של בוגרים הפונים לעבודה בבתי"ס הערביים, והוסיף את קורס הדקדוק "צרף, נחו, חרף", בו מתואר הדקדוק הערבי על פי השיטה הערבית המסורתית.</p> <p>3. המכללה בוחנת בימים אלה הקמת יחידת בוגרים שתאפשר לשמור על קשר רציף עמם.</p>	<p>4. בוגרים: המלצות נדרשות</p> <ul style="list-style-type: none"> • אין להזניח הדגשים להוראת הערבית כשפה הראשונה ולא רק להתמקד בהוראתה כשפה שנייה. • יש לשקול לבצע את ההתאמות הרלוונטיות בתכנית הלימודים, על מנת שתתאים להכשרת מורים במגזר היהודי ובמגזר הערבי, כך יוכלו בוגרי התכנית להשתלב כמורים במגזר היהודי והערבי. • יש לדאוג להקמת מנגנון מוסדי למעקב אחר בוגרי המכללה. 	4
	<p>5. סגל: נקודות לשימור</p> <ul style="list-style-type: none"> • הוועדה התרשמה מהמפגש עם המורים והסטודנטים ומתחושת הביתיות השוררת בין כולם. התלמידים שיבחו את המסירות של המורים ודביקותם במטרה. וגם את הידע שלהם. • המודל של הפחתת שעות הוראה לצורך עיסוק במחקר נראה לנו פתרון הולם לעידוד המרצים לעסוק במחקר. 	5
<p>1. השיטות לגיוס סגל יישקלו מחדש.</p>	<p>המלצות הכרחיות</p> <ul style="list-style-type: none"> • יש להסדיר את גיוס הסגל במכרז וועדות קבלה. • יש להרחיב את הסגל הליבתי בחוג. 	

<p>2. הרחבת הסגל הליבתי תלויה בהגדלת היקף השעות הכולל (המוגדר במתווים המנחים) אך תלויה גם בגידול מקביל במספרי התלמידים בחוג.</p> <p>3. גיוס איש סגל בתחום הלשון יישקל בהתאם לאפשרויות בסעיף 2.</p>	<ul style="list-style-type: none"> יש לגייס איש סגל בתחום הלשון (הערבית התקנית), תורת הצורות ותחביר. 	
<p>מבנה ההעסקה והתקצוב של הסגל האקדמי על ידי משרד החינוך אינו כולל כלל מחקר. יחד עם זאת בגלל חשיבות העניין המכללה מחפשת דרכים לפנות תקציבים כדי לתמוך במחקר ככל יכולתה. כמו כן פועלת במכללה רשות מחקר שמסייעת לסגל האקדמי ותומכת בפעילותו המחקרית. יש חשיבות עצומה שהרכיב המחקרי יכנס כחלק אינטגרלי במבנה ההעסקה והתקצוב של הסגל וזה כמובן תלוי מודל/ הסכם ההעסקה (כיום של משרד החינוך ובעתיד של הות"ת).</p>	<p>המלצות לשדרוג</p> <ul style="list-style-type: none"> יש לחפש דרכים נוספות לאפשר למורים לעסוק במחקר הרלוונטי לתחום עיסוקם בהוראה, ע"י הפחתת העומס בהוראה וע"י תמיכה ועידוד השתתפות בכנסים וכן על ידי תמיכה בתרגום ועריכה של מאמריהם. 	
	<p>6. תשתיות:</p> <p>נקודות לשימור</p> <p>צוות הספרייה מקצועי ומיומן ונכון לתת מענה לפניות הסטודנטים והסגל.</p>	6
<p>ההמלצה מתקבלת, במגבלת אפשרויות התקציב שעומד לרשות הספרייה.</p>	<p>המלצות נדרשות</p> <p>יש להעשיר ולעדכן את אוסף הספרים בתחום הלשון והספרות הערבית באופן שוטף ובהתאם לצרכיהם ובקשותיהם של אנשי החוג.</p>	
	<p>7. הכשרה מעשית:</p> <p>נקודות לשימור</p> <p>מרבית הלומדים בתכנית, ומכאן גם הבוגרים, הם ערבים המתעתדים ללמד בבתי ספר עבריים. המדריכות הפדגוגיות מפתחות קשרים עם בתי הספר וזה מגדיל את הסיכויים לקליטת בוגרים בבתי ספר אלה. גם המורות המאמנות עוזרת בקליטת הבוגרים בבתי ספר עבריים.</p>	7
<p>1. המדריכות הפדגוגיות ותכנית ההכשרה להוראה הן חלק אינטגרלי מסגל החוג, ושותפות מלאות לכל פעילויות החוג והתהליכים האקדמיים המתנהלים בו. העניין הודגש בפירוש רב בעמוד 24 בדו"ח החוג, בפרק "חזון החוג". בין המדריכות וראש החוג מתקיים קשר רציף ומתמיד. לראייה נוספת, קורסי הדידקטיקה מדווחים בדו"ח החוג כחלק אינטגרלי מתכנית החוג ולא בנפרד, בפקולטה לחינוך, כפי שמקובל ביתר החוגים במכללת אורנים. בכל מקרה, הרושם שקיבלה הועדה על מה שהדו"ח מכנה "נתק בין המדריכות</p>	<p>המלצות נדרשות</p> <ul style="list-style-type: none"> על החוג לקחת אחריות על ההדרכה הפדגוגית ע"י חיזוק הקשר עם המדריכות הפדגוגיות. יש לוודא כי המדריכות הפדגוגיות שולטות בשפה הערבית ולא רק בדרכי ההוראה של השפה. הוועדה התרשמה שיש נתק בין המדריכות הפדגוגיות לבין מורי החוג. יש לחזק את הקשר הזה. יש לקיים מסגרת מסודרת בה תיפגשנה המדריכות הפדגוגיות עם סגל החוג. 	

<p>לחוג" ייבחן שוב. יצוין, שהחוג להוראת ערבית הוא החוג היחיד במכללת אורנים, בו סגל המדריכות הפדגוגיות הן חלק מהחוג לכל עניין ודבר, הן מבחינה אקדמית, ולאחרונה גם מבחינה מנהלית (כתיקון לחולשה שעליה דיווח החוג בדו"ח שהגיש, בעמוד 34 בפרקים "פגם במבנה המוסדי" ו"תכנון לתיקון החולשות").</p> <p>2. קורס מתודולוגיה: יישקל.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • על המדריכות הפדגוגיות לקיים קורסים למתודולוגיה של הוראת הערבית (סמינר דידקטי או קורס דומה). 	
<p>החוג מזדהה עם הערה זו. השימוש בערבית בבתי"ס הוא אחת ממטרות העל של מורי הערבית בארץ (מורים בפועל ופרחי הוראה). אבות המקצוע והעושים במלאכה בבתי הספר חותרים להגשמתה של מטרה זו, כאמור, בצורה הדרגתית ובהתחשב ברמתם של התלמידים.</p>	<p>המלצות לשדרוג</p> <ul style="list-style-type: none"> • בהוראה בבתי ספר קיים שימוש בערבית בשיעורים, ע"י הסטודנטים בהתנסות, אבל זה נעשה בהיקף מזערי ולא מספיק. יש להגביר את השימוש בשפה הערבית בהוראה בצורה הדרגתית ובהתחשב ברמתם של התלמידים. 	
<p>1. החוג להוראת ערבית במכללת אורנים מקפיד באופן מיוחד על היבטים אלה. כדי למנוע העתקות חלק מהמטלות מודרכות בשלבים, מה שמאפשר מעקב אחרי הטקסטים המוגשים על ידי הסטודנטים. עבירות משמעת בהיבט זה מטופלות בחומרה על ידי וועדת המשמעת של הפקולטה למח"ר בראשות הדיקנית (פסילת הקורס בו נתפסה והורשעה/בוועדת משמעת סטודנט/ית בהעתקה או בעבירה אחרת על טוהר המידות).</p> <p>2. מקוים.</p>	<p>8. הוראה ותוצאות הלמידה:</p> <p>המלצות הכרחיות</p> <ul style="list-style-type: none"> • יש למגר את תופעת ההעתקה בכל דרך אפשרית כדי לשמור על רמה נאותה של הלימודים ועל טוהר המידות. • במסגרת הלימודים יש להשתמש בערבית התקנית הן בעל פה הן בכתב. 	<p><u>8</u></p>
<p>1. כל הקורסים בחוג מגובים בביבליוגרפיית חובה ורשות לסטודנטים, וההוראה בחוג מבוססת מחקר עדכני, כפי שניתן לראות מהסילבוסים שהועברו לוועדה.</p> <p>2. הסילבוסים עוברים עדכון ומדי שנה, ומבוקרים על ידי ראש החוג בקרה הקודמת להעלאתם לאתר המכללה לפני פתיחת כל שנת לימודים.</p> <p>3. החוג מקפיד על התפלגות ציונים ומרען הנחיות למוריו בכל סמסטר. מדובר בתהליך שפירותיו ניכרים (ר' לדוגמא ממוצע ציוני עבודות סמינריוניות בעמוד 60 של דו"ח החוג).</p> <p>4. לימוד פרטני ותמיכה פונטית ניתנים לסטודנטים ששפת אמם אינה ערבית באמצעות מערך הסיוע שמפעילה הפקולטה למח"ר.</p>	<p>המלצות נדרשות</p> <ul style="list-style-type: none"> • יש לשמור על רמת לימודים נאותה, הן ע"י הפנייה לקריאת חובה ורשות לחומרים ביבליוגרפיים והן ע"י שמירה על רמת הוראה אקדמית. הוועדה ממליצה לבחון גיוון והתאמה של דרכי ההוראה של יסודות תורת הצורות והתחביר לאקדמיה ולמנוע תחושה של לימודים במתכונת בית הספר התיכון. • אינפלציה של ציונים פוגעת ברמת ההוראה, בתוצאות הלמידה ובטיב הערכת הסטודנטים. יש להקפיד על התפלגות ציונים נורמאלית ומדרג ציונים ריאלי. • יש להקדיש יותר זמן של לימוד פרטני לתלמידים יהודים ששפת אמם אינה ערבית. • יש לחזק את המבטא של התלמידים היהודים ע"י אימון פונטי. 	